

ÁLLATTENYÉSZTÉSI ÉS TEJGAZDASÁGI LAPOK

A „GAZDASÁGI LAPOK“
INGYEN MELLÉKLETE.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., József-utca 15. sz.

A lap szellemi részét illető közlemények a szerkesztőséghez, az előfizetési és hirdetési pénzek a kiadóhivatalhoz czimzendők.

Kéziratokat a szerkesztőség nem ad vissza.

Előfizetési ár a „Gazdasági Lapok“ nélkül:

Egész évre ..... 10 kor.
Fél „ ..... 5 „

TELEFON: József 40—66.

Az e lapokban foglalt minden országot az utánnomias joga fentartva.

TARTALOM.

	Lap
Adatok az erdélyi népies nyugati jellegű szarvasmarha-tenyésztéséről. — Dr. Cséser Lajos	41
A házinyulenyésztés és a háború. — Galántai	42
Kérdések és feleletek	43
Kérdések: Befolyással van-e kakas a tyukok tojó-képességére? S. A.	
Feleletek: Lótakarmányozás. Végh Kálmán Mátyás	
Kisebbségi közlemények	43
Hírek	43

Adatok az erdélyi népies nyugati jellegű szarvasmarhatenyésztéséről.

Írta: dr. Cséser Lajos.

I.

Csendes »létérti küzdelem« folyik az erdélyi mezőgazdasági »terepen« az erdélyi szürke magyar szarvasmarha és a nyugati jellegű, meg a kettőből koresosult mindenféle »tarka marha« között. Száz év előtt talán egyedül uralta a tért az ősimarha. Az u. n. »holland« és »sweicer« divatok külföld- (Magyarország) járó főurak révén a Királyhágón át is beszármasztak és ma Erdélyország elég jelentékeny szarvasmarha-állományában valószínűleg 50 : 50 az arány.

Erdély egyik régi statisztikusa, Kőváry László, ma is érdekes könyvében említi, hogy az időtájt (1847) gróf Bethlen Leopold hozott be 32 drb »sweici« tehenet. Gróf Eszterházy-féle »sweicerájrol« is esik szó a munkában. A kerlési uradalom hírlapi felszólítást intéz vala, hogy a gazdák sweicer tehenekre bizományt adjanak és később gróf Rédeiné erdőszentgyörgyi jószágára nyolcz hollandi tehenet és egy bikát hozott volt, a melyek a mienknél 3—4-szer tejesebbek lévén, igen megkedvelődtek és »bár ez a tehenészet összeromlott, de a faj elterjedése azon vidékben igen jótékonyan hatott«. Ezen adatok első nyomoknak tetszenek a nyugati szarvasmarha erdélyi terjedését illetőleg s bizonyára az elmúlt 70—80 év folyamán mind több és több nagybirtok kísérletezett a svájcezzel — de az ősi tenyésztéssel szemben az első s kitartó rohamot a szászok fő djén fejlődő pinzgau tenyésztés irányára csinálta — még pedig alig 25—30 év óta. Mert eddig a szász kiscsászok is a fehérmarhát tenyésztették, sőt sok helyütt mesterek voltak a magyar marhatenyésztésnek: szószerint véve ezen jelentést, mert már akkor előrehaladottabbak lévén a mezőgazdaságban vagy talán jobb és nagyobb legelőik voltak, a magyar Alföldről hozott nagytestű fehér tenyészállatokkal javították gulyáikat arra a fokra, a hol ma is virágozik ehhez az irányhoz hű maradt községekben pl. a kolozsmegyei *Dedrádon* le nem tagadható, hogy ezen nagyra nőtt fehér szász marha elődei törték fel a saját szájuk alól azokat a legelőket, melyeknek a mai lóhere-, luczerna- és répatábláin könnyen terjeszkedett a nevető utód (ha ugyan látott valaha valaki nevető pinzgau marhát?).

*

Az erdélyi népies haszonszarvasmarhatenyésztésben hol, melyik fajta jogosult a terjeszkedésre és fentartásra: nehéz dolog a tenyészterület és különösen a határvonal megállapítása. Az egyszer bizonyos, hogy (a népies

tenyésztést mérlegelve) az erdélyszerte általában külterjes határgazdasági viszonyok között csak az erdélyi magyar marhatenyésztés lesz biztosabb. Általános földrajzi éghajlati, forgalmi, művelődési stb. viszonyok közepette kénytelen külterjes sorban maradni sok község. Értve ez alatt a hepe-hupás határ-topografiát, a határ tagosítatlan voltát, a két-, három- vagy négy-nyomásos határrendszert, tehát a sokhelyen tul-tengő ugartartást, a rendezetlen legelőviszonyokat, a rendes legelősanyargatást, az igen kezdetleges mesterséges takarmánytermelést, ázsiai pásztorerkölesöket, téli tartást kukoricaszáron, szalmán stb., stb.; hát ezt csak az ősimarha türi, bírja el, mert ezer éve megszokta, de nem bírja ezt az akármilyen szérummal megkent »nyugati faj« és ha megszokik, úgy már harmadizében u. n. tarka marhává satnyul. És ha a fent elkesergett általános vagy gazdasági »vismajor« valamiképpen jobbsorban el is mulik, még mindig nem alkalmas »a tejelő nyugati fajta« beilleszkedésére, még mindig inkább a magyar fajta hálásabb jobb sorsra, vagy a természeti s gazdasági viszonyok erőteljes javulásával jelentékeny átalakulással honosodik a nyugati, mint pl. a városoktól távolabb eső szász vidékek pinzgau marhája, a mely megszokva a magyar levegőt, vizet, fűvet és barázdát — szemünk előtt alakul át igás vagy hustermelővé — de ugyan le kell guggolnod, ha a természetesre visszafejlődött tögyet meg akarod látni! Am igaz, ha a szász városok mentén, vagy éppen a botfalusi cukorgyár környékén, tehát gyári hulladékok, korpa, olajpogácsa stb. források közelében fekvő községek állattenyésztését figyeljük, megbizonyosodunk, hogy ilyen helyeken indokolt a busines kényesszükségéből tejelő nyugati szarvasmarha tenyésztése és terjedése.

És ezzel talán megleltük a nyugati szarvasmarhatenyésztés létalapját, illetve az erdélyi népies állattenyésztésben igazolt területét. Indokolt, sőt szükséges a nyugati marha tenyésztése a sűrű népességű területeken, különösen városok közelében. És pedig három zónában: a legbelső övön valószínűleg tejjáznak nevelhető az állat belterjes istállózással, a mig a tuberkulózis gáttat nem szab természetellenes igyekezetének; a második övön kevesebb belterjességgel hustermelés és igásnevelés a fontos; legszélső övön azért indokolt a nyugati marhatenyésztés, mert legyen, a ki az előbbi zónákra tenyészállatot nevel: de ehhez már levegő, illetve legelő is kell s tölre elegendő száraz abraktakarmány. Ha ezen három övön túl is pinzgauit tenyész a szász: jó legelőn nyaraltatva, télen jó szénán s némi abrakon istállózva, — de állandóan jármozva elmulik tőle a tejbőség erénye, de erőt termő izomzata, eszontozata kifejlődik — és vagy visszamegy Pinzgauba (regenerátornak), vagy az igavonásban méltó társa lesz a magyar marhának, csak éppen hamarabb kerül mészároskézre. Mindezeket így ki lehet nyomozni a szászok földjén, kies Erdély délkeleti részén.

Tehát sűrű népesség, a városi lakosság mindennapi jelentékeny tejszükséglete indokolja az erdélyrészi belterjes vidékeken is a tejelő nyugati szarvasmarha tenyésztését és tartását. Már most az »oknyomozó« község hivatása vidékenként kikeresni az igazságot: minden esz-

közöl, eljárással fokozódó tejtermelés okozza-e az eltartó mezőgazdaság belterjességét s erre péld. a Kolozsvár környéki tejtermelő községekben lehetünk kezdetleges nyomokat: mint a mesterséges takarmánytermelő területek szaporítása, korpa, olajpogácsa téli etetése, téli szénavásárlás, de azért tejelő tehenet vagy bivalyát igázza is a kiscsász — és csak a bérlő istállózza jármolás nélkül. Vagy egy-egy vidék általános mezőgazdasági fejlődésének a betetőzése-e a nyugati tehénnel üzött tejgazdaság? Ilyen példát mutatnak a brassóvidéki szász, sőt közeli székely községek is. Am nem valószínűtlen az egymást kiegészítő üzemi alakulás sem, de mondom az e téren történő üzemteni nyomozást tudósabb emberekre bízom.

Ha a mai valóságban keressük az erdélyi nyugati marha 50 : 50-hez való viszonylagos elterjedését, ide kell értenünk mindenféle u. n. piros-tarka marhát is, azaz a *tiszta nyugati fajta* tenyésztése még nem oly általános. Legtisztabb fajtajelleggel bíró tenyészkerület a Brassótól Nagyszében környékéig terjedő vidék, a hol a pinzgau marha meglehetősen összefüggő területen tenyésztetik, részben mindenütt a szászok lakta nyelv-szigetek mentén átnyulik Hunyadba, Fogarasba, Alsófehérbe, sőt a Székelyföldre, de a nyelvhatárokon túl, kivált a Havas-alján átdurvult nagytestű, erősesontu téglaveres színű mokánymarhája, a mely fennebb haladva a havasokon, riskává törpül — ott, a hol a havasi fehérmarha már kitért előle. Nagyobb tenyészszigetek még a Kisküküllő vidékén, továbbá Szászrégen, Teke és Besztercze környékén nagyobbára tiszta fajtajelleggel, de már a környéki vegyes lakossága községekben errefelé is veres (mokány) marhája fajult el, vagy mint u. n. tarkamarha bizonyítja a nyugati köztenyésztés ellenőrizhetlenségét a havason.

A simmenthali—berni fajta némely városmenti nagyobb birtokok kedvenc fajta, de igen szépen honosodott Háromszék vármegye intelligens gazdaközönségének kezén, itt a sikeres tenyésztés révén tenyészterülete mind jobban terjed s bátran felveszi a versenyt a híres barcasági pinzgauakkal, erről meglehetősen győződni 1912-ben a brassói gazdasági kiállításán. Itt testalakulásra, fejlődésre, tejelőjellegre vizsgálva meg a kisebb székely gazdák u. n. csoportos kiállításában is oly kiváló példányban lehetett látni, hogy sok szász község nyomban elhárta a tenyészirány-megváltoztatást. Azóta a vasutmenti tejtermelőközségekben sokféle rohamosan nyomja kifelé a különben szép fejlődésű pinzgauit — hanem már kiscsászok is tenyésztenek simmenthali bikát — szerencsére a vevő még nem keresi itt, mekkora tejestehetség volt az anyja?

Még találni némely uradalmaknál, nagybér-lőnél, divatos tehenészeteket (angol, hollandi, fries fajta) elszórva, de ezek csak divatos kísérletek, inkább csak a tarka-barka *lefejtetehe-nészeteknek* adnak díszet s alkalmassak a községi esorda betarkítására, csak ennyiben érdekelvén a népies tenyészést.

*

A gyakorlati valóságot vizsgálva, a mellékelt táblázat második csoportja s végig a »nyugati szarvasmarha« rovat nyujtanak számszerű felvilágosítást.

A legjobb rendszerű és gyártmányú

Jepsen-féle tejgazdasági cikkek, tejpasztöröket, vajkészítőgépeket, tejhűtőket, Batic-separatorokat, hűtőgépeket, Max-fejőgépeket szállít, nagy üzemeket, modern gazdasági építkezéseket tervez és berendez!

Legkiválóbb vezérképviselések és saját villanyerőre berendezett gépműhely

ESSŐ ÉS TÁRSAI okleveles mérnökök.

ESSŐ és dr. PATTANYUS gépészmérnökök, MARSCHALKÓ műépítész,

mezőgazdasági és elektromos berendezési vállalata, BUDAPEST, VIII., József-körut 14.

Új és egyszer használt zsákok, ponyvák, kölcsön és eladás. Lópokróczok, manilla aratógép kéveketőzők kartellen kívül.

Távirat: **NAGELA.** **NAGEL ADOLF,** Budapest, Arany János-utca 10. **Telefon: 35-92.**

BUDAPEST
Népszínház-u. 22.

TELEFON:
József 22-41.

Sertésenyésztők és sertéshizlalók!!

Ha jószágukat értékesíteni kívánják, forduljanak bizalommal

URL REZSŐ sertésbizományi céghez

Vevők állandóan előjegyezve!

Név és védjegy Törvényes szabadalom.

Reitter Oszkár

nagybecskereki főkapitány és fajbaromfi tenyésztőnek nagyszerű találmánya

a „**PATKÁMIN**”

patkányirtó szer (nem mérgező) mely emberre és házi állatokra nem ártalmas.

1 adag ára 2 korona

mely elegendő körülbelül 120 patkány kiirtásához.

Minden adaghoz használati utasítás van mellékelve.

A biztos eredményért jótállás!

Ismertető prospektust, melyben le van írva, hogy különféle gazdaságban hány adag használható. Kérésre ingyen küld Reitter Oszkár főkapitány Patkánin gyárának vezetősége Nagybecskereken.

Gazdák figyelmébe!

50%

M. kir. szabad. 12321-900 A. 905. olcsóbb mint bármely más világítóanyag a

pyroleum világítása.

A pyroleum szagtalan, nem füstöl, nem gyúlékony és már több ezer uradalomban bevezettetett.

Számos elismerő levél nálam betekinthező. Próbaküldemények 2 korona utánvétel mellett. Kívánatra prospektus ingyen és bérmentve.

Degen Jakob
Budapest

IX., Közraktár-u. 28.

Hirdetéseket
fevesz
a kiadóhivatal.

„WALLACE” fejőgép

AUSZTRIA-MAGYARORSZÁG KIZÁRÓLAGOS KÉPVISELŐJE.

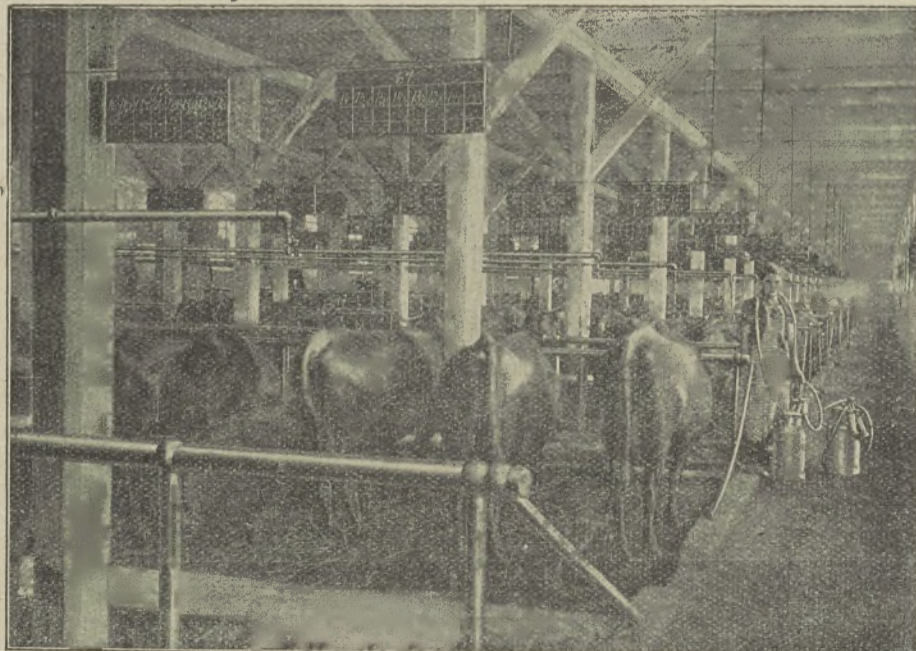
Legnagyobb kitüntetésekert nyert: **A NÉMET MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZET, FRANCZIA MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZET ÉS ANGOL MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZETTŐL ÉS SZÁMOS ELSŐ DIJ.**

SPECZIALISTA ÖNITATÓ-KÉSZÜLÉKEKBEN.

VIZVEZETÉKI BERENDEZÉSEK.

VILLANYVILÁGÍTÁSI BERENDEZÉSEK.

BETONMUNKÁLATOK, OLCSÓ ISTÁLLÓK ÉPÍTÉSE ÉLÉRE ÁLLITOTT TÉGLÁKBÓL VASBETONBAN, 25 ÉVI GARANTIÁVAL.

Minden szívóhüvelyre egy pulsator van alkalmazva, mely a szerint erősebben vagy gyengébben dolgozik, a mint a tehén könnyebben vagy nehezebben fejhető. Pulsálása tehát 5-től 150-ig változhatik percenként.

Üzemzavar teljesen kizárva. Maximális utótej 6 gramm.

Az egyedüli fejőgép, melyről a német bírók 11 heti próba után következőkép nyilatkoztak.

»Ennek daczára a vizsgálat befejeztekor is oly tisztán fejt ki a gép, mit kézfajésnál csak a leg-ritkább esetben lehet elérni.»

»Nemcsak használható, hanem a kézfajést teljesen pótolni hivatott, sőt némely esetben és némely feltételek mellett azt fölülmulja, miért is a legnagyobb kitüntetést érdemli, a mit a bírók megadni felhatalmaztatnak.»

DREYSCHOCK SÁNDOR MÉRNÖK, GAZDAS. MŰSZAKI BERENDEZÉSEK VÁLLALATA

TELEFON: 59-42. BUDAPEST, V., FALK MIKSA-UTCZA 13. TELEFON: 59-42.